

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора економічних наук, професора,
професора кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Західноукраїнського національного університету
Дем'янишин Василя Григоровича
на дисертаційну роботу Горват Тетяни Юріївни
на тему «Фінансове регулювання діяльності релігійних організацій»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та
фондовий ринок»**

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Фінансове регулювання діяльності релігійних організацій є важливим аспектом, який забезпечує прозорість, ефективність та відповідність діяльності цих організацій законодавчим нормам. Релігійні організації, будучи невід'ємною частиною суспільного життя, часто займаються благодійною діяльністю, освітніми програмами, культурними заходами та іншими ініціативами, що вимагають належного фінансового управління.

Одним з основних завдань фінансового регулювання є забезпечення прозорості фінансових потоків релігійних організацій, що сприяє довірі з боку суспільства та держави. Прозорість досягається через обов'язкову звітність про доходи, витрати та джерела фінансування. Важливу роль у цьому процесі відіграє аудит, який дозволяє перевіряти фінансову діяльність релігійних організацій та виявляти можливі порушення.

Крім того, фінансове регулювання передбачає дотримання податкових норм, зокрема, отримання податкових пільг для релігійних організацій. У багатьох країнах релігійні організації мають право на звільнення від податку на доходи, податку на майно та інших податків, що сприяє збереженню та ефективному використанню ресурсів на реалізацію благодійних та соціальних проектів.

Регулювання також включає контроль за дотриманням законодавчих норм щодо отримання та використання благодійних пожертвувань. Цей

аспект є особливо важливим, оскільки значна частина фінансування релігійних організацій надходить саме від благодійників. Забезпечення відповідного обліку та використання цих коштів сприяє підвищенню рівня довіри та підтримки з боку суспільства.

Фінансове регулювання релігійних організацій також має враховувати особливості їхньої діяльності, пов'язані з духовною та соціальною місією. Важливо, щоб законодавчі норми не створювали надмірних обтяжень для релігійних організацій та не обмежували їх у реалізації благодійних та просвітницьких ініціатив. Представлене зумовило актуальність та практичне значення дисертаційної роботи Горват Тетяни Юріївни на тему «Фінансове регулювання діяльності релігійних організацій».

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Структура дисертаційної роботи є логічною, кожен із її розділів супроводжується відповідними висновками. Розв'язання поставлених завдань базується на результатах аналізу широкого кола джерел, які репрезентують західну й вітчизняну наукову думку та оприлюднені в наукових публікаціях здобувачки.

Оцінюючи дисертаційне дослідження Горват Тетяни Юріївни, насамперед слід відзначити досить вдалий вибір методичного інструментарію, що дозволив забезпечити цілісність, міжгалузевий характер і логічний виклад матеріалу.

Оцінка наукової новизни дисертаційної роботи. Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в представлення методичного та практичного інструментарію для покращення фінансового регулювання діяльності релігійних організацій з урахуванням трансформаційних змін сьогодення та цифровізації.

До найбільш вагомих наукових результатів потрібно віднести такі результати:

запропоновано науково-методичний контент щодо фінансового регулювання діяльності релігійних організацій, який містить основні принципи, етапи та інструменти фінансового регулювання, які можуть бути застосовані в діяльності релігійних організацій. Врахування методичного

контенту сприяє стабільному фінансовому стану релігійної організації, підвищенню довіри з боку членів громади та донорів, а також забезпеченню відповідності вимогам законодавства;

обґрунтовано науково-методичний підхід до оцінювання дієвості фінансового інструментарію регулювання діяльності релігійних організацій в контексті трансформаційних змін та цифровізації, який на відміну від існуючих, враховує саме особливості господарської діяльності релігійних організацій, оцінку факторів впливу на фінансове регулювання діяльності релігійних організацій, особливості трансформаційних змін та цифровізації. Представлений методичний підхід дає змогу систематизувати процес управління фінансами, підвищити прозорість і підзвітність, а також забезпечити ефективне використання ресурсів. Такий підхід сприяє стабільному розвитку релігійних організацій і зміцненню їхньої фінансової стійкості в умовах сучасних викликів;

розроблено та удосконалено послідовність проведення аналізу джерел формування та використання фінансових ресурсів релігійних організацій, який на відміну від існуючих, розділено на 6 етапів та дозволяє визначити особливості діяльності релігійних організацій, а також виявити основні джерела доходів, оцінити структуру витрат та розробити стратегії для оптимізації використання ресурсів. Такий послідовний та систематичний підхід до аналізу джерел формування та використання фінансових ресурсів релігійних організацій дозволяє забезпечити прозорість, підзвітність та ефективність їхньої фінансової діяльності;

запропоновано обґрунтування моделі планування фінансового регулювання діяльності релігійної організації, яка на відміну від існуючих, охоплює всі ключові аспекти фінансового управління: від визначення цілей і формування бюджету до аналізу, прогнозування, контролю і управління ризиками. Використання математичних методів і фінансових інструментів дозволяє підвищити ефективність управління фінансами, забезпечити прозорість і підзвітність, що в свою чергу сприяє стабільності та розвитку релігійної організації;

представлено науково-теоретичний підхід щодо альтернативних

каналів залучення фінансових ресурсів, що на відміну від існуючих, базується на визначенні характерних особливостей релігійних організацій та враховує сучасні моделі фінансування такі, як краудфандинг, грантрайтинг, фандрайзинг та ендавмент.

Наукова обґрунтованість одержаних результатів дослідження. Основні теоретичні положення, висновки та пропозиції мають достатню наукову обґрунтованість, що підтверджується логікою побудови та методологією дослідження, аргументацією наведених доказів, мотивованим використанням теоретичної, практичної та законодавчої бази, глибоким аналізом широкої інформаційної бази за темою дисертаційної роботи.

Відповідно до поставленої мети в дисертації було вирішено комплекс завдань, що дозволило узагальнити теоретичні положення та на основі проведених досліджень розробити науково-методичні та практичні рекомендації щодо фінансового регулювання діяльності релігійних організацій.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці методичних рекомендацій щодо фінансового регулювання діяльності релігійних організацій, оцінювання їхньої діяльності та формування дієвого інструментарію фінансового регулювання на основі світового досвіду та з урахування сучасних процесів трансформацій. Наукові розробки, висновки та практичні рекомендації автора були використані в практичній діяльності Закарпатської обласної військової адміністрації Департаменту стратегічних комунікацій, національностей та релігій (довідка №01-07/150 від 15.03.2024 року); Ужгородської української богословської академії (довідка №21-3/03-24 від 21.03.2024 року); Парафії на честь Святого апостола українського Андрія Первозваного Мукачівсько-карпатської єпархії Православної церкви України (довідка №22-2/04-24 від 22.04.2024 року); Православна церква України Мукачівсько-карпатська єпархія (довідка №17-2/04-24 від 17.04.2024 року).

У цілому, робота є систематизованою, а етапи дослідження – взаємопов'язаними. Мета дисертаційної роботи була досягнута, що підтверджується обґрунтованими висновками та рекомендаціями.

Дискусійні положення та зауваження до роботи. Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, її наукову новизну, теоретичну та практичну цінність загалом, поряд із зазначеними вище вагомими результатами слід наголосити, що в роботі мають місце окремі положення, які є дискусійними та потребують обговорення.

1. У табл. 1.4. автор демонструє дані щодо кількості зареєстрованих юридичних осіб за регіонами, однак не надає інформацію щодо зміни їх кількості у порівнюваному періоді у відсотковому співвідношенні. Врахування цього недоліку може підсилити аналітичну складову дослідження.

2. У підрозділі 1.3. запропоновано визначення сутності таких видів релігійних організацій як: релігійне управління і центр, монастир, релігійне братство, місіонерське товариство (місія), духовний навчальний заклад. Однак, відсутнє трактування сутності та підстав створення об'єднань, що складаються з вищезазначених релігійних організацій попри те, що такі включені до переліку їх видів відповідно до закону України «Про свободу совісті та релігійні організації». Зауважимо, що для повноти представлення усєї структури релігійних організацій, доцільно було б з'ясувати зміст та цілі створення вищевказаних структур.

3. У табл. 1.5. автор демонструє статистичні дані щодо мережі вітчизняних релігійних організацій у розрізі областей станом на 01.01.2023 р. Доцільно було б подати аналогічні дані за інші звітні періоди та здійснити порівняльний аналіз з метою більш ґрунтовного моніторингу.

4. У підрозділі 2.3. автор звертає увагу на проблему неконтрольованого обігу готівки у релігійних організаціях, що негативно впливає на їх фінансово-господарську діяльність та потребує адекватного регулювання. Доцільним є представити розширений алгоритм заходів щодо усунення відповідної проблеми.

5. У підрозділі 3.1. автор, з метою підвищення ефективності процесу фінансового планування пропонує запровадити уніфіковану форму кошторису для неприбуткових організацій, зокрема й релігійних. Разом з тим, не пропонується орієнтовна структура та елементи такого документу.

Разом з тим, зазначені зауваження та дискусійні моменти не зменшують наукової та практичної цінності результатів дисертаційної роботи Горват Тетяни Юріївни, а також не впливають на загальну позитивну її оцінку.

Загальний висновок

Тема дисертації є актуальною, її структура є добре продуманою, а матеріал викладений логічно та послідовно. Отримані в роботі наукові результати в сукупності розв'язують важливу наукову проблему. Зміст дисертаційної роботи відповідає темі дослідження та спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок».

Дисертаційна робота «Фінансове регулювання діяльності релігійних організацій» повністю відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», постанові Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 року «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор дисертації Горват Тетяна Юріївна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» (Галузь знань 07 Управління та адміністрування).

Рецензент:

професора кафедри фінансів ім. С.І. Юрія

Західноукраїнського

національного університету

доктор економічних наук, професор

Василь Дем'янишин

Василь ДЕМ'ЯНИШИН

Підпис	<i>В. Дем'янишин</i>
Завіряю:	<i>А. Семенко</i>
НАЧАЛЬНИК ЗАГАЛЬНОГО ВІДДІЛУ	